

rendszerét magába foglaló állami tervezés szilárd alapjain. Kanada mint befogadó ország most már egyúttal globális humanitárius kötelezettségeinek is helyt adott: kitett magáért a menekült- és családegyesítés-kérdésben is. A legfontosabb azonban: az egyéneikben továbbra is megszürt betelepődők a honos lakosságával egyenértékű jogosultságok és kötelezettségek jegyében nyerhettek befogadást, és pedig az esélyegyenlőségre külön figyelemmel – azaz a legteljesebb korrektség és tolerancia feltételei között; így nagyobb veszteségek nélkül előbb vagy utóbb a kanadai társadalom integráns egyedeivé váltak. Soraikban egyébként már a poszt-koloniális kirajzás Afrikából, Ázsiából érkező képviselői is ott voltak, akik magukkal hozott kultúrájuk megtartása mellett találhattak magukra a társadalmi munkamegosztásban és együttélésben. A hozott kultúra megőrzése, a brit, a holland vagy az ausztrál gyakorlathoz hasonlóan, a betelepődők természetes jogai és támogatott lehetőségei közé tartozott. Ez volt a szerves és valós kanadai multikulturalizmus, amely a maga részéről ma is életben van.

Az 1990-es évek globális kihívásai, persze, nem kerülhették el Kanadát sem, és kiderült: az „economic immigrants” iránti felfokozott igényt (kizárólag kvalifikált munkaerő-szinten) csak a humanitárius kvóta rovására tudják kielégíteni. 2004-ben törvényileg is szigorodtak a menekült-befogadás kritériumai. Sőt, az illetékesek most itt is feltalálták a szerződött munkahelyhez kötött, időleges migráns-foglalkoztatási formát (szerény szociális szolgáltatással), ami lényegében a korábbi európai vendégmunkás-intézményre emlékeztet. Ennek vonzatai: a teljesen esetleges bérszínvonal, a munkaerő kötött idejű kisajtolása, a tartós letelepedés központi költségeinek megtakarítása egyként olyan, újféle paradigmát jeleznek, amely a felfogadott idegent pusztán árucikké degradálja a befogadó célú letelepítés hagyományos humánbefektetésével szemben. Ne kerülnék meg: a jelenségnek az integrálásra jelölt bevándorló előmenetelére is megmutatkozik az áthatása – a felkészítési-átfutási idők kinyújtásában, ami alatt ma már öt is évekig alacsonyabb, „bevezető” jellegű bérszínvonalon tarthatják. Mondhatnánk, hogy ez az újfajta vagy újra elővett időleges migráns-foglalkoztatás nem a migráció-politika, hanem inkább a nyíltan kizsákmányoló globális munkaerő-„mozgósítás” része. Általánosításban mégis aláhúzza a migráns-befogadás „befektetés”-értékét és egy munka-alapú, amellől korrekt humánbefektetéssel bővített migráció- és integrációpolitika realitását. Integratív távlatban a „kezdő” bérszínvonal, a csökkentett szolgáltatások még nem merítik ki sem a merő kizsákmányolás, sem a hátrányos megkülönböztetés fogalmát. Kanada még mindig „álomország” a bevándorlók számára. A befogadás- és integráció-politika klasszikus alapjai még sértetlenek. Itt is egyre küzdelmesebb a betelepülő útja, de legkésőbb a lemenője fel-

tétlenül kihasználja az adottságaiban és tapasztalásában rejlő lehetőségeit, és nem közösítik ki mint „idegent”.

Németországban valahol innen, a kanadai eredményektől és tanulságoktól kellene újragombolni a kabátot, ha már a migrációpolitikája egyszer utat tévesztett. Itt nem volt életút, szereptávtal a jövevény számára, nem volt kultúrák „együttélése”, empátiás elfogadás, és főként nem volt folyamatos koncepció a téma kezelésére. Az elkerülhetetlen (természetesen nem egyszerű) korrekció tényezői: haszonelvű, munkateljesítésre orientált befogadás, egyértelmű (de liberális) követelményrendszer a társadalmi integráció vonatkozásában, valós és elégséges segítségnyújtás a felzárkózáshoz, a most folyó skolasztikus viták visszavezetése a kérdések alapkörére, az áru-formában elhasználódott, peremre szorult tömeg feloldozása és ember-séges megsegítése.

Komáromi Sándor

Délkelet-Európa-történet – másként

Sundhaussen, Holm: Die Geschichte Südosteuropas neu denken! = Südosteuropa Mitteilungen. 50. Jg. 2010. 4-5. no. 119-134. p.

(A közlemény előzetesen a jeles európai-összehasonlító és Délkelet-Európa-történész, a berlini Freie Universität emeritus professzora előadásaként hangzott el 2010-ben Münchenben a Délkelet-Európa-Társaság rendezvényén.)

A szóban forgó, politikai viszonyaiban kezdetektől máig változandó és törékeny multietnikus régió történettudományi megközelítését illetően - egymással párhuzamban - két paradigma megszokott. Az egyik: a makropolitikai történet - az egymást váltó impériumok (Bizánc, az Oszmán, majd az Osztrák Birodalom) létfolyamataiban; ez divik inkább a nemzetközi, külső megközelítés terepén. Ennek utolsó, a régiót egészében már nem fedő igazodási pontja a 20. századi Jugoszlávia. A későbbi keletű másik paradigma: a letűnt birodalmi alakulatok méhében feltörekvő, majd önmagukra lelt népek története – egyedi nemzet-történetek gyanánt. A makropolitikai történet módszere egyszerűbb: jószerivel a hatalmi-adminisztratív központok viselt dolgaira összpontosító, kommentált eseménytörténet is megtehető. A nemzet-történetek ellenben vagy nélkülözik (úgy a 15-16. századig) önmagukban az eseményeket, és mitologizálásba vesznek, vagy átfolynak

egymásba, lévén a nemzeti sorsok gyakran és nagymértékben közös. Erről természetesen csak is a saját verziót kínálják, melyben az események és szereplők más-más megvilágításban, akár homlokegyenest ellenkező színekben tűnnek fel. Két alapmodell mégis el lehet különíteni közöttük: 1. Esszencialista modell, amely a nemzeti kollektívumot mint természettől való, időtlen nép-organizmust fogja fel, azzal, hogy az államiság megléte nem is perdöntő (ha éppenséggel nincs, ilyen-olyan csíraformában mégis megvan vagy külső elnyomatás alatt áll). 2. Konstruktivista-esszencialista, „két fázisos” modell. Ebben egy-egy, végül mégis államiságot nyert nemzet „előtörténetét” adja az előbbi néptörténet. A nemzeti karakterjegyek (leszármazás, honterület, nyelviség, vallás) visszamenőlegesen ennek örökségéből vétetnek. Itt az „előtörténet” egy az egyben képviseli az 1. modell esszencializmusát, és ebből fakadóan a történész „természetes”, „valódi” nemzetről beszél, olyan „mesterséges” nemzetekkel ellentétben, mint a makedón, a bosnyák vagy a moldován, melyeket valakik valamikor adminisztratív úton „fentről” úgyszólván egyszerűen csak létrehozta.

Egy-egy „természettől való”, ennek megfelelően „valódi”, ősi „honterülettel” megáldott, „autochton” és „kontinuus” stb. nemzet történeti önképe, persze, nem csak keveredik a másikéval (és itt ezt már valóságosan a Balkán egymással szoros közelségben települt népeire, nemzeteire értjük), de – területhagyományaitól az elbeszélésig - ütközik is, és pedig keményen! Párhuzamban látva őket: harci győzelmek és visszavonulások, kiszorítások és leigázások, átpártolások, nyelvcserek és hitehagyások szakadnak egymásra, mielőtt a történések és regék, időben visszafelé haladva, a ködbe vesznek. Délkelet-Európai viszonylatban, de mindenekelőtt a Balkánon a nemzet-entitás visszatérő territorializálása, a territórium nacionalizálása, a múlt-stilizálás és -hamisítás, a visszavetítés és önámítás (összességükben: „kitalált hagyományok”) partikularis reflexeinek talaján nem várható reális és hiteles nemzet-, illetve néptörténeti feltárás. Délkelet-Európa lényegi történeti realitása egy „nyílt terepen” zajló, végtelen hullámozása, vagy (Fernand Braudel értelmében) egy megelevenedő „mozgástér”-forma, melyet esetünkben mindenekelőtt az egyszer spontán, másszor (és legtöbbször) erőszakkal kikényszerített népmozgás tölt ki. E „nyílt” terepről illuzórikus minden, egyetlen nemzet szemszögéből felvillantott metszet, csak az átfogó történet megfogható és hiteles. A nemzeti tényező transznacionális áttételben adhat fogószót a tömbközösségek és diaszpóráik, többségi és kisebbségi helyzetek, eredetek és alakváltások, kulturális áthatások egybelátásához.

Némi túlzással úgy mondhatnók: Délkelet-Európát illetően rendelkezünk „kitalált múltakkal”, sőt „kitalált jelenekkel” is, de „való” történet – az hiányzik. Ezt a történetet még ki kell szabadítani a szubjektív, partiku-

láriis nemzettörténetek Prokrusztész-ágyából és hamis etnizálásából. Ez annál fontosabb és annál sürgetőbb, mivel a történelmietlen múlt-szemlélettel jelenkép-torzulás legutóbb a jugoszláv háborúknban leplezte le önmagát: a politikai katasztrófákkal terhes történelmi hazugságot és önámítást.

Komáromi Sándor

Cseh és szlovák kapcsolatok Kínával: versengés az ázsiai nagyhatalom kegyeiért

Fürst, Rudol–Pleschová, Gabriela: Czech and Slovak Relations with China: Contenders for China's Favour = Europe-Asia Studies, 62. vol. 2010. 8. no. 1363-1381. p.

A Cseh Köztársaság és Szlovákia 1989 óta folyamatosan küzd, hogy Peking figyelmét magára vonja, és legalább töredékét visszaszerezze azoknak a kapcsolatoknak, melyek korábban, a kommunista korszak alatt a kínai kormányhoz kötötték a két európai országot. A cseh és szlovák törekvések eleinte nem hoztak gyümölcsöt, mióta azonban a két ország csatlakozott a Kína számára stratégiaileg fontos Európai Unióhoz (EU), újabb lehetőségek nyíltak előttük, hogy növeljék státuszukat a kínai vezetőség szemében. A cseh és a szlovák külpolitika ugyanakkor számos fontos vonatkozásában jelentős különbségeket mutatott Kína viszonylatában mind az EU-csatlakozás előtt, mind azután. Noha mindkét ország szorosabb kapcsolatra törekedett Pekinggel, eltérően vélekedtek arról, hogy a gazdasági érdekek fölülrhatnak-e szélesebb értelemben vett politikai és erkölcsi szempontokat. Elsősorban az emberi jogok és Kína demokratizálódása kapcsán mutatkoztak határozott értelmezési ellentétek a Cseh Köztársaság és Szlovákia között. Prága meglehetősen következetlen viselkedésével vontta magára Peking figyelmét: egyszer őszinte reményét fejezte ki, hogy szoros gazdasági kötelek épülnek ki a két ország között, másszor élesen kritizálta, hogy Kína semmibe veszi az emberi jogokat, sőt bátor diplomáciai lépéseket tett tajvani és tibeti menekültek ügyében. A szlovákok ezzel szemben sokkal gyakorlatiasabban közelítették meg pekingi kapcsolataikat, és, kizárólag az üzletre összpontosítva, gondosan kerültek minden lehetséges feszültségforrást.

Fürst és Pleschová tanulmánya azt vizsgálja, melyik megközelítés bizonyult eredményesebbnek, melyiket díjazta Kína a mind a csehek, mind a szlovákok által áhított gyümölcsöző gazdasági és egyéb kapcsolatokkal.